

Vabariigi Valitsuse määruse „Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2018. a määruse nr 45 „Kaitseväe põhimäärus“ muutmise“ eelnõu SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2018. a määrust nr 45 „Kaitseväe põhimäärus“ (edaspidi *põhimäärus*). Eelnõuga lisatakse Kaitseväe juhataja vahetusse alluvusse uus struktuuriüksus. Muudatused võimaldada vähendada väearenduse planeerimisvõimekuse killustatust ja protsesside jäikust ning luua kiireloomuliste vajaduste käsitlemise süsteem. Uus väejuhatuse aitab arendada terviklikumat väearenduse planeerimist, suurendada tehnoloogilist võimekust ning tagada ressursitõhusus kogu elutsükli jooksul.

Ebaühtlane nõuete haldus ja standardite puudumine raskendavad NATO nõuetele vastavate hangete läbiviimist ning nõrgestavad koostalitlusvõimet liitlastega. See võib ohustada rahvusvaheliste kohustuste täitmist ning liitlassuhete usaldusväärsust. Samuti kui kasvavad kaitsekulutused ei realiseeru nähtavalt ja õigeaegselt praktilisteks sõjalisteks võimeteks, on oht kaitsekulutuste poliitilise toetuse vähenemiseks. Ressursside mõju avalikkusele ja otsustajatele peab olema selge, vastasel juhul võib kahaneda valmisolek kaitseinvesteeringuid senises mahus jätkata.

Loodav väejuhatuse võtab vastutuse nii nõuete haldamisel kui ka süsteemse võimeomandamise tervikliku arhitektuuri ülesehitamisel. Selle saavutamiseks viiakse ellu järgmised sammud:

- 1) luuakse keskne nõuete halduse struktuur selgete vastutusalade ja pädevustega;
- 2) kehtestatakse ühtne nõuete standard ja süsteemne “väravapõhine” protsess nõuete elutsükli juhtimiseks nagu on sätestatud väeplaneerimise ja- arenduse juhendis;
- 3) seotakse ressursid ja nõuded ühtseks tervikuks läbi digitaalselt integreeritud elutsükli haldusplatvormi, mis toetab otsustusprotsessi ja jälgib võimete arenduse kulgu reaalsajas.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Ettepaneku eelnõu ja seletuskirja koostamiseks tegi Kaitseväge ning eelnõu koostamise eest vastutab Kaitseministeeriumi õigusosakonna nõunik Sander Põllumäe (sander.pollumae@kaitseministeerium.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2018. a määrust nr 45 „Kaitseväe põhimäärus“ 1. augustil 2025. a jõustunud redaktsioonis ([RT I, 29.07.2025, 4](#)).

Eelnõu ei ole seotud menetluses oleva seaduse ega määruse eelnõuga.

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist.

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse põhimääruse § 3 lõiget 4 ja täiendatakse Kaitseväge juhataja vahetat alluvust uue struktuuriüksusega „tulevikuvõime ja innovatsiooni väejuhatuse“.

Väejuhatuse on valitud lahendus, et viia läbi kaitsevaldkonna transformatsioon senise võimearendusmudeli kitsaskohtadele, sidudes ressursid, nõuded ja omandamise ühtseks paindlikuks tervikuks. Korrigeeritud raamistiku rakendumisel lühenevad arendustsüklid märkimisväärselt ning lisanduv rahastus muutub senisest kiiremini tegelikeks lahinguvõimeteks. Kaitseväge saab reageerida tehnoloogilistele ja operatiivsetele muutustele asjakohasel kiirusel, säilitades samal ajal selge ülevaate kulude ja arengu tasakaalust. Terviklik ja läbipaistev võimearendusprotsess suurendab kaitseinvesteeringute tootlikkust, tagades igale investeeritud eurole maksimaalse kaitsevõime kasvu ning aidates säilitada tugevat poliitilist ja avalikku toetust kaitsevaldkonnale võrreldes senise olukorraga.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse põhimäärust paragrahviga, mis reguleerib tulevikuvõime ja innovatsiooni väejuhatust. Väejuhatuse töö on korraldatud kolme omavahel seotud põhisuuna kaudu. Esiteks keskendutakse tulevikupildi, kontseptsioonide ja doktriinide arendusele. See suund loob Kaitsevägele selge ja pidevalt ajakohastuva strateegilise visiooni ning ühtlustatud sõjalised kontseptsioonid ja taktika- ja protseduurireeglid (inglise keeles „tactics, techniques, and procedures“, edaspidi *TTP*). Nii tagatakse ühine arusaam tulevastest arengusuundadest ja standardiseeritud alused kõigi väeliikide tegevusele.

Teiseks on võimearenduse tegevussuund suunatud tuvastatud võimelünkade kiirele ja tõhusale likvideerimisele. See põhineb süsteemsel lähenemisel, mille kohaselt läbib iga tuvastatud lünk järgmised etapid: lünkade ja nõuete analüüs, kontseptsioonide katsetamine, prototüüpimine ning lõpuks hanke ettevalmistamine ja algatamine. Võimearendusprotsessis on kasutusele võetud ka spetsiaalsed kiirkanalid, mis võimaldavad liikuda kiiresti ideest toimiva prototüübi ja soetatud võimeni.

Kolmandaks keskendub tegevussuund kogu võimete elutsükli haldamisele. See hõlmab nii inimvara kui ka rahaliste ressursside planeerimist ja juhtimist. Selle raames määratletakse personalistrateegiad ja -plaanid, milliseid kvalifikatsioone ja oskusi Kaitseväge vajab ning kuidas vajalikku personali värvata, arendada ja teenistuses hoida. Samuti koostatakse võimete, organisatsioonide ja süsteemide kulumudelid, mis tagavad läbipaistva ja jätkusuutliku ressursside kasutuse kogu võime elutsükli vältel.

Tulevikuvõime ja innovatsiooni väejuhatuse täidab järgmisi põhiülesandeid:

1) sõjaliste nõuete ajakohasuse tagamine, lähtudes ohukeskkonnast ja tehnoloogilistest arengutest. Väejuhatuse tagab, et Kaitseväge nõuded peegeldavad pidevalt muutuvat ohukeskkonda ja tehnoloogilist nihet, koondades nõuete halduse vastutuse väejuhatusele ning rakendades ühtset standardit koos väravapõhise elutsükli juhtimisega (alates vajaduse tuvastamisest kuni otsuseni). See vähendab killustatust ja lühendab reageerimisaega uutele vajadustele. Töö tugineb tulevikupildi, kontseptsioonide ja doktriinide järjepidevale

uuendamisele ning ühtlustatud TTP-dele, et väeliikidel oleks ühesugune arusaam tegevusloogikast ja standarditest.

Kasutusele võetakse kiirkanalid kiireloomuliste lünkade lahendamiseks, et liikuda vajadusest prototüübi ja soetuseni oluliselt kiiremini; senise mudeli pudelikaelad on tuvastatud, sh tüüpiline 4–5-aastane tee lüngast sõjaliste miinimumnõueteni ja lepinguni, mis on väejuhatuse sihiks märkimisväärselt lühendada.

Nõuete ajakohastamist toetab keskne andme- ja otsusetugi: ühtne platvorm koondab lünkade, ressursside ja tegevuste andmed reaajas, tagades nähtavuse ja jälgitavuse ning toetades otsuseid kogu elutsükli ulatuses.

Põhiülesande täitmise peamised tulemused on järgmised:

- regulaarne nõuete ülevaatus ja uuendused vastavuses ohupildiga;
- kiirete erakorraliste vajaduste käsitlemise kord;
- läbipaistev nõuete elutsükkel ja lühem aeg lüngast otsuseni.

2) strateegiliste ressursside planeerimine ning kaitse-eelarve jaotuste sidumine tegelike vajadustega. Väejuhatuse seob nõuded ja ressursid ühtseks tervikuks portfelli põhise juhtimise kaudu: investeringuid vaadeldakse programmide ja võimeportfellide lõikes, hinnates elutsükli kogukulusid, riske ja mõju ning tehes otsuseid tasakaalustatud pildi alusel. Planeerimist toetab digitaalselt integreeritud elutsükli haldusplatvorm, mis võimaldab otsustajatele reaajas andmeid kuludest, ajakavadest ja eesmärkide täitmisest, vähendades võimalust, et kasvavad eelarved ei muutu õigeaegselt reaalseks lahinguvõimeks.

Ressursside suunamisel rakendatakse transformatsiooni mõõtmise põhimõtteid: eesmärgiks on suurendada innovatsioonipõhiste ja uute lahenduste osakaalu RKAK investeringutes järkjärgult, saavutades ümberjaotuse, kui traditsiooniliste süsteemide amortiseeruvad kulud vabanevad.

Põhiülesande täitmise peamised tulemused on järgmised:

- eelarveliste jaotuste sidumine prioriteetsete nõuetega;
- portfelligitasakaal koos elutsüklikulu andmetega;
- prognoosimudelid ja regulaarne tulemusnäitajate jälgimine.

3) Kaitseväge võimevajadustest ja eelarvelistest võimalustest lähtuv riigivara omandamise korraldamine. Väejuhatuse juhivad võimearenduse programmifaase kontseptsioonist kuni omandamise otsuseni, mille järel või paralleelselt viib RKIK läbi hankemenetlused, tagades pideva tagasisidetsükli õppustest ja kasutusest järgmise planeerimistsükli algusesse.

Omandamine toetub ühtlustatud tasemele ning koostalitlusvõime nõuetele, et vältida hilisemaid integratsiooniriske ja täita NATO-tingimused; killustatuse ja standardite puuduse risk on tuvastatud ning seda maandatakse ühtse arhitektuuri ja protsessidega.

Tööprotsess võimaldab kiireloomuliste vajaduste korral minna otse katsetamisest ja prototüüpimisest sihtfinantseerimiseni, kaasates süsteemselt tööstuse ja teadusasutused ning kasutades paindlikke menetlusi, kus see on lubatav.

Põhiülesande täitmise peamised tulemused on järgmised:

- otsusekindel ja läbipaistev tee nõudest hankeni ning sealt kasutusele;

- koostalitlusvõimelised ja integreeritavad lahendused;
- lühem aeg „võime lahinguväljal“ tänu prototüüpimisele ja lühendatud tööprotsessidele.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eesti kaitsevaldkonnas on juba olemas mitmed kompetentsid ja struktuurid, millele kavandatav väejuhatuse saab oma tegevuses toetuda. Uue struktuuri loomisel kasutatakse maksimaalselt ära olemasolevat kogemust ja inimesi, et ülesehitust viia ellu järk-järgult ning vältida dubleerimist. Väejuhatuse juhib võimearenduse elutsükli programmifaase alates kontseptsiooni loomisest kuni omandamisotsuseni portfelli põhisel juhtimispõhimõttel (programmilise juhtimise lähenemine), et kõik võimearenduse elutsükli etapid on ühtselt ja läbipaistvalt koordineeritud. Üksikute muudatuste või ajutiste projektide asemel on eesmärgiks seatud võitlusvõime järsk ja jätkusuutlik kasv ehk tulevikuks valmis vägi. See eesmärk on saavutatav vaid juhul, kui kogu kaitsevaldkond jagab ühist arusaama ning töötab kujunenud keskkonnas sobivalt, süstemaatiliselt ja koordineeritult.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega muudetakse Kaitseväge struktuuriüksuste ülesehitust, et toetada kestlikku võimearendust ja luua tingimused rahvusliku ressursi otstarbekaks kasutamiseks ja esilekerkivate ohtude tõrjumiseks. Väejuhatuse loomine suunab kaitse-eelarve vahendite kasutamist, mis võimaldab lahendusi ellu viia asjakohase kiirusega, eriti olukordades, kus tavapärased hankemehhanismid jäävad liiga aeglaseks.

Väejuhatuse rahastuseks Kaitseministeeriumi valitsemisala arengukava (KMAK) 2026-29 raames on planeeritud 2 588 850 eurot (sh personalikulud 1 941 638 eurot). Kulude täpsem jaotus kajastatakse KMAK planeerimise raames. Tegevuskulu ligikaudne maht 2026. aastal on 136 500 eurot. Määruse rakendamisega tekib lisatulu väestruktuuri transformatsiooni- ja innovatsiooni tegevuste kokkuhoiuga. Nendeks tegevusteks on:

- 1) tasakaalu taastamine — tugevdatakse sõjalise võimearenduse keskset juhtimist, et viia kaitsevaldkonna väeplaneerimine tasakaalu;
- 2) kriitiliste võimelünkade likvideerimine — luuakse tingimused oluliste võimenõuete täitmiseks ja kriitiliste võimelünkade likvideerimiseks asjakohasel kiirusel, et tuua kohene mõju lahinguväljale;
- 3) innovatsioonijuhtimise võime tugevdamine — luuakse läbipaistvad protsessid, rollid ja tööriistad, mis võimaldavad üksustel ise algatada ja ellu viia uuendusi, tuginedes ühtsele metoodikale ning otsusetoole;
- 4) kaitsetööstuse, teadusasutuste ja laiapidse riigikaitse kaasamine — laiendatakse partnerite ringi, sidudes arendusprotsessi tööstuse, teadusasutuste ja teised riiklikud ning eraalgatused, et tugevdada innovatsioonivõrgustikku ja ühiskondlikku tuge;
- 5) sihitud rahvusvaheline koostöö — luuakse koostöösidemed välispartneritega, mis pakuvad kompetentsi prioriteetsete lünkade täitmisel, arvestades väeliikide piiratud personalivõimet igapäevaülesannete kõrval.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu koostamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu on esitatud koostamiseks Justiits- ja Digiministeeriumile, Rahandusministeeriumile ning Riigikantseleile ja arvamuse avaldamiseks Kaitsevägele. Justiits- ja Digiministeerium koostas 29. septembril 2025. a eelnõu märkusteta. Kaitsevägi enda 29. septembri 2025. a kirjas märkusi ega ettepanekuid ei esitanud. Kuna eelnõu ja seletuskirja kohta märkusi ei esitatud, siis ei ole koostamistabelit koostatud.